

СУТНІСТЬ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Н. В. ЯРЕМЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: iaremenko.nv@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5894-0295

Анотація. Статтю присвячено висвітленню сутності та змісту предметно-мовного інтегрованого навчання під час викладання англійської мови студентам немовних факультетів (CLIL). Установлено, що методика CLIL виникла під впливом глобалізаційних процесів, які у свою чергу пов'язані зі швидкими темпами соціально-економічних змін; технологізацією та комп'ютеризацією; появою міллініалів. На підставі аналізу наукової літератури встановлено, що CLIL 1) створює умови для натуралістичного підходу до вивчення мови; 2) стимулює до активного спілкування англійською мовою під час занять; 3) формує позитивну мотивацію до вивчення англійської мови через створення акцентів на змісті, а не на формі висловлювання. Сутність CLIL полягає у поєднанні змісту навчання, спілкування, мисленнєвих процесів та культури. Виділено основні характерні риси CLIL (активна позиція викладача, чіткі інструкції, визначення очікуваних результатів навчальної діяльності; демонстрація або презентація навчального матеріалу; постійне отримання зворотного зв'язку зі студентами; практично спрямовані завдання або завдання, які носять експериментальний характер або пов'язані з проблемним навчанням). Представлено досвід впровадження CLIL під час роботи зі студентами Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Ключові слова: CLIL, методика, студенти, немовні факультети, викладач, англійська мова

Актуальність дослідження. Вивчення іноземної мови є необхідним та обов'язковим компонентом підготовки майбутніх спеціалістів у будь-якій сфері діяльності. Це пов'язано з процесами глобалізації та євроінтеграції України. Спеціаліст, який добре володіє іноземною мовою, має можливість ознайомлюватися з новітніми розробками у відповідній галузі знань, обмінюватися досвідом з колегами з інших країн та приймати участь у міжнародних конференціях, не відчуваючи мовного бар'єру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчив, що підвищенню ефективності викладання іноземної

мови студентами немовних спеціальностей присвячено багато уваги. Зокрема, психологічні аспекти вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей розглядалися С. Зонтовою, А.Іванігою та іншими, реалізації ідей співробітництва у процесі вивчення іноземної мови висвітлено Л. Черниш, шляхи підвищення мотивації до вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей висвітлено А. Котовою, Н. Лешньовою, В. Сердюк, О. Чиханцовою та іншими.

Разом із тим, у вітчизняній педагогічній літературі недостатньо висвітлено сутність предметно-мовного

інтегрованого навчання, яке набуває все більшої популярності у країнах Заходу та дозволяє підняти вивчення іноземної мови на якісно новий рівень.

Отже, **метою** нашої публікації є розкриття сутності та змісту предметно-мовного інтегрованого навчання у процесі викладання англійської мови студентам немовних факультетів.

Під час роботи над публікацією використовувалися такі **методи та матеріали** дослідження як метод аналізу та синтезу наукової літератури для розуміння сутності та змісту предметно-мовного інтегрованого навчання та особливостей його застосування на заняттях з англійської мови. Було опрацьовано достатню кількість матеріалів з теми дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Говорячи про предметно-мовне інтегроване навчання необхідно зазначити, що цей підхід не є новим у методиці викладання іноземної мови. Вперше його було впроваджено під час вивчення французької мови в Канаді та Північній Америці у середині 1960-х років. На початку 1990-х років у країнах Європи виникає потреба у покращенні мовної підготовки студентів та спрямуванні політики на те, щоб громадяни володіли декількома іноземними мовами.

Зазначимо, що поняття «предметно-мовне інтегроване навчання» (Content and Language Integrated Learning) уперше було введено Девідом Маршем, саме тому у науковій літературі використовують аббревіатуру CLIL для посилання на цю методику [6]. Тому у подальшому ми також будемо використовувати цей термін.

Установлено, що методика CLIL виникла під впливом глобалізаційних процесів, які у свою чергу пов'язані з:

- швидкими темпами соціально-економічних змін;

- технологізацією та комп'ютерізацією;

- появою так званих мілінніалів (молодих людей з швидким, але поверхневим мисленням, які є технічно грамотними);

- потребою в оптимізації процесу викладання іноземної мови [7, с. 21-24].

На основі аналізу педагогічної літератури CLIL можна визначити як засіб вивчення іноземної мови, який поєднує у собі зміст навчання (content), спілкування (communication), мисленнєві процеси (cognition), культуру (culture). Зміст навчання забезпечує отримання нових знань та навичок у відповідній науковій галузі; спілкування має на меті використання мови з метою навчання та використання мови у відповідних ситуаціях; мисленнєві процеси відповідають за розвиток навичок мислення, які пов'язують конкретні та абстрактні поняття, розуміння та мову; культура охоплює альтернативні точки зору та поглядів на концепти або події [1, с. 8-10].

Аналіз педагогічної літератури також засвідчив, що CLIL:

- створює умови для натуралістичного підходу до вивчення мови;

- стимулює до активного спілкування англійською мовою під час занять;

- формує позитивну мотивацію до вивчення англійської мови через створення акцентів на змісті, а не на формі висловлювання [3, с. 15]

Схожу точку зору висловлюють і інші науковці, які акцентують увагу на тому, що друга мова (у нашому випадку-англійська) краще засвоюється, якщо умови її використання є схожими з рідною мовою. Іншими словами, акцент під час надання інструкцій до навчальної діяльності зміщується з форми висловлювання на його зміст.

Науковці наголошують, що навчання студентів буде більш ефективним, якщо студенти будуть вивчати іноземну мову не шляхом виконання різноманітних вправ та читання текстів зі спеціальності, а під час живого спілкування з іншими студентами [4, с. 325; 5, с. 44].

Дослідження Лайтбоун та Спада засвідчили, що тільки активне залучення до спонтанного мовлення, особливо в інтерактивному контексті, коли студенти можуть отримати багато інформації щодо структури та функціонування іноземної мови, сприяють формуванню мовленнєвої компетентності студентів.

До характерних рис CLIL також можна віднести:

- активну позицію викладача, коли він (вона) чітко надає інструкції, визначає мету завдання та переконується, що студенти правильно зрозуміли завдання та засоби його виконання, визначає очікувані результати навчальної діяльності;
- відповідні стратегії навчання: демонстрацію, презентацію, ознайомлення з матеріалом, слідуючи принципу «від простого до складного», зв'язок нових знань з тими, що були раніше отримані студентами;
- постійне отримання зворотного зв'язку зі студентами, під час якого викладач відслідковує успішність виконання, аналізує помилки, надає поради щодо виконання того чи іншого етапу завдання;
- інтеграція вивчення мови у поглиблення знань зі спеціальності, під час якої студенти порівнюють власні результати з результатами, що було отримано іншими студентами, підбивають підсумки власної навчальної діяльності та діяльності одногрупників;
- практично спрямовані завдання або завдання, які носять

експериментальний характер або пов'язані з проблемним навчанням;

- завдання можуть надаватися як окремо кожному студенту, так і по групах [4; 5; 7].

Як вже зазначалося раніше, однієї із характерних особливостей методики CLIL є активне навчання, саме тому завданням викладача є стимулювання до участі усіх студентів у групі до активної взаємодії один з одним, висловлювання власної точки зору та умовиводів.

Наприклад зі студентами Національного університету біоресурсів і природокористування України, що спеціалізуються на біотехнологіях ми частково дублюємо матеріал, що вивчається студентами на предметах зі спеціальності. Наприклад, згідно до робочої програми з курсу «Технічна мікробіологія» ми обговорюємо такі питання як:

- визначення науки «мікробіологія», мета і завдання вивчення курсу «Технічна мікробіологія»;
- морфологія і систематика мікроорганізмів;
- фізіологія мікроорганізмів;
- вплив факторів зовнішнього середовища на мікроорганізми [8].

Ми намагаємося висвітлювати цей матеріал майже паралельно, що дозволяє студентам, з одного боку, закріпити навчальний матеріал, а з іншого – вивчити відповідну термінологію англійською мовою. Зазначимо, що це особливо корисно та цікаво тим студентам, що збираються проходити стажування у інших країнах.

Зазначимо, що вивчення тем ми намагаємося організувати відповідно до основних принципів методики CLIL. В залежності від рівня знань студентів та їх індивідуальних особливостей на заняттях можуть бути представлені презентації англійською мовою з подальшим обговоренням та

доповненням іншими студентами. Цікавим для студентів є також проведення «Мозкового штурму» з обраної теми за фахом студентів. Для проведення цієї гри здобувачі освіти поділяються на малі групи. На першому етапі їм надається десять хвилин для формулювання питань іншій команді. Друга частина гри присвячена їх обговоренню. Гру проводить ведучий, який також обирається зі студентів. На третьому етапі викладачем проводиться аналіз помилок, які зустрічалися у мові студентів.

Ще одним різновидом діяльності у рамках методики CLIL є робота зі спеціальними текстами. Для цього виду діяльності студенти також поділяються на малі групи, кожній з яких видається текст зі спеціальності, в якому є певна кількість неточностей або помилок у змісті. Завдання студентів – знайти та виправити помилки та презентувати іншій групі свою тему.

Підкреслимо, що значну роль в успішній реалізації CLIL, безперечно відіграє особистість викладача. До його завдань належить відбір цікавих навчальних завдань та матеріалів, які тісно пов'язано з реаліями життя та майбутнім фахом студентів, добір цікавих текстів, що відповідають рівню володіння мовою студентів. Перед виконанням завдання викладачем та студентами складається список основних лексичних одиниць, які можуть бути корисними під час виконання завдання. Викладач, також, може надати приклади виконання завдання студентами старших курсів, таким чином демонструючи які саме результати від очікує від студентів.

Висновки і перспективи.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що CLIL є ефективною методикою вивчення іноземної мови студентами немовних факультетів, яка дозволяє поєднати вдосконалення знання

іноземної мови та закріпити знання зі спеціальності. До того ж, студенти знайомляться зі спеціальною лексикою у контексті, що також сприяє її кращому запам'ятовуванню.

У подальшому планується проаналізувати досвід впровадження CLIL в університетах країн Європи та окреслити шляхи його творчого впровадження у навчальних процес закладів вищої освіти України.

Список використаних джерел

1. Content and Language Integrated Learning in Europe. *Report of European Commission, 2006* : website. URL <http://www.eurydice.org> (Last accessed 03.05.2019)

2. Coyle D., Hood P., Marsh D. Content and Language Integrated Learning. : monographie. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 98 p

3. Dalton-Puffer Ch., Marsh D. Discourse in Content and Language Integrated Learning Classrooms : reference book. John Benjamins Publishing Company, 2007. 338 p

4. Lightbown P.M., Spada N. Learning English as a second language in a special school in Quebec. *Canadian Modern Language Review*. 1997. N. 53. P. 315–355.

5. Long M. Focus on form: A design feature in language teaching : foreign language research in cross-cultural perspective. Amsterdam: John Benjamins, 1991. P. 39–52.

6. Marsh D. Nikula T. Terminological Considerations regarding Content and Language Integrated Learning : Bulletin Suisse de Linguistique Appliquee. Switzerland : Neuchatal, 1998. P. 13–18.

7. Naves T. Effective Content and Language Integrated Learning Programmes. Content and Language Integrated Learning . Evidence from Research in Europe. Bristol, 2009. 251 p

8. Робоча програма з навчальної дисципліни «Технічна мікробіологія». Національний університет біоресурсів і природокористування України : веб-сайт URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u226/rnp_mb_tech_2018.pdf

References

1. Content and Language Integrated Learning in Europe (2006). Report of European Commition, 82 available at <http://www.eurydice.org>

2. Coyle D, Hood P., Marsh D. (2010) Content and Language Integrated Learning. Cambridge, 98

3. Dalton-Puffer Ch., Marsh D. (2007). Discourse in Content and Language Integrated Learning Classrooms. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam, 338

4. Lightbown P.M., Spada V. (1997). Learning English as a second language in a special school in Quebec. Canadian Modern Language Review, N. 53., 315–355.

5. Long M. (1991) Focus on form: A design feature in language teaching methodology. Foreign language research in cross-cultural perspective. Amsterdam. John Benjamins, 39–52.

6. Marsh D., Nikula T. (1998) Terminological Considerations regarding Content and Language Integrated Learning. Bulletin Suisse de Linguistique Appliquee, Neuchatal: Switzerland, 13–18.

7. Naves T. (2009) Effective Content and Language Integrated Learning Programmes. Content and Language Integrated Learning. Evidence from Research in Europe. Bristol, 251

8. Robocha programa z navchal'noi disciplini «Tekhnichna mikrobiologiya» Nacional'nogo universitetu bioresursiv ta prirodokoristuvannya Ukrasni, 2018. [\[academic course working program](http://www.nubip.edu.ua/sites/default/files/u226/rnp_mb_tech_2018.pdf) “Technical Microbiology in National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine] available at http://www.nubip.edu.ua/sites/default/files/u226/rnp_mb_tech_2018.pdf

THE ESSENCE OF CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING WHEN TEACHING ENGLISH TO STUDENTS OF NON-LANGUAGE FACULTIES

N.V. Yaremenko

Abstract. *The article is devoted to the essence of the content and language integrated learning when teaching English to students of non-language faculties. It has been established that the CLIL methodology arose under the influence of globalization processes, which in turn are associated with the rapid rate of socio-economic changes; technologization and computerization; and the formation of millennials. On the basis of the analysis of scientific literature, it is established that CLIL 1) creates the conditions for a naturalistic approach to learning a language; 2) stimulates active communication during English classes; 3) forms a positive motivation to learn English, 3) puts the emphasis on the content, rather than the form of expression. It is established that the essence of CLIL is a combination of the content of learning, communication, cognition, and culture. The main characteristics of CLIL are highlighted (active position of the teacher, clear instructions, setting of the results of educational activities; demonstration or presentation of educational material, feedback with students, practically directed tasks or experimental tasks). The experience of introducing CLIL to students of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine is presented.*

Issues in theory and methods of teaching foreign languages
Проблеми теорії і методики навчання іноземних мов

For example, when teaching students, specializing in biotechnology, we partly duplicate the material studied by students on subjects in the specialty. According to the program on the course "Technical microbiology", we discuss the following issues with students:

- definition of "microbiology", purpose and tasks of studying the course "Technical microbiology";*
- morphology and systematics of microorganisms;*
- physiology of microorganisms;*
- the influence of environmental factors on microorganisms.*

We study the material almost at the same time, which allows students to consolidate the knowledge and once again to learn it in English. It should be noted that this is especially useful and interesting for those students who are going to continue their education in other countries.

It should be noted that we try to organize teaching process in accordance with the basic principles of CLIL methodology. Depending on the level of knowledge of students and their individual characteristics, classes may include presentations in English with further discussions. Brainstorm activity is also challenging for students. For this game students are divided into small groups. At the first stage students are given ten minutes to make up questions to another team. The second part of the game is devoted to their discussion. The game is run by a leader who is also selected from the students. At the third stage, the teacher analyses mistakes made by students.

One more type of activity by CLIL method is to work with special texts. For this type of activity students are also divided into small groups, each of them is given a text on specialty, in which there are some inaccuracies or errors in the content. The task of students is to find and correct mistakes and to present their topic to the other groups.

To sum up, we shall say that the teacher plays an important role in the successful implementation of CLIL. His/her task is to choose interesting educational tasks and materials that are closely linked to the realities of life and the specialty of students. Materials should correspond to the level of students' language proficiency. Before performing the task, the teacher and the students compile a list of the main lexical units that could be useful when accomplishing the task. The teacher can also provide sample assignments to exemplify how the activity should be performed.

Keywords: *CLIL, methodology, students, non-language faculties, teacher, English*